

in com-
munionem
do ele-
mans et
notan-
dum.

Quid fore-
rit De-
miniciale?

domi manducet. » Secundo, populus panem et vinum offerebat in ecclesia certo loco Diaconis; hi ferebant ad altare: communicaturis apponebantur tabellæ, quasi mensule, uti hodie ad mensam linteo stratum communicat populus. Ante communionem clamabat præco: « Sancta sanctis. » Tum sacerdos dabat dicens: « Corpus Christi. » Respondebat accipiens: « Amen. » Illud autem accipiebant non ore. sed manu, viri nuda dextera superposita sinistra; per modum crucis: unde et manus ante lavabant; feminae vero manu velata mundo linteo, quod Dominicale vocabatur, ut jubet Concilium Alisiodorensis, can. 36: « Non licet, inquit Concilium, mulieri nuda manu Eucharistiam sumere. » Et can. 39: « Unaqueque mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat. Quod si non habuerit, usque in alium diem Dominicum non communicet. » Et Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi 5 myslag: « Accedens autem ad communionem, inquit, non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dexterae, quæ tantum Regem susceptura est, et concava manu suscipe corpus Christi, dicens: Amen. » Quinimo idipsum sanxit VI Syno-

odus Constantinopolitana, can. 101, qui sic habet: « Si quis immaculati corporis, in synaxis tempore esse participes voluerit, etiam antequam ejus fiat communicatio, manus in crucis formam figurans sic accedat, et gratiæ communionem accipiat: eos enim qui ex auro, vel alia materia, quaedam loco manus receptacula efficiunt, et per ipsa immaculatam communionem recipiunt, minima admittimus, ut qui inanitatam materiam Dei imagini præferant. » Deinde quisque manu sua acceptam Eucharistiam, in os ingerebat, scilicet sub una specie panis, eamque quotidie jejuni sumebant. Tempore S. Cypriani sumebant quoque Eucharistiam sub specie vini, ut in persecutionibus per susceptionem sanguinis Christi magis animarentur ad martyrium et sanguinis effusionem pro Christo. Unde et S. Cyprianus, epist. 36 ad Thibaritanos: « Gravior, inquit, nunc et ferocior pugna imminet, ad quam virtute incorrupta, et fide robusta parare se debent milites Christi, considerantes idecirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut possint et ipsi propter Christum sanguinem fundere; » quia, ut ait S. Chrysostomus, « quasi leones ignem spirantes ab illa mensa recedimus, facti dæmonibus terribiles. »

Quo loco
panis et
vini
Eucha-
ristia su-
sumebatur
sub spe-
cie vini?

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Transit Apostolus, et tribus sequentibus capitibus disputat de gratiis, tum gratis datis, tum gratum facientibus. Hoc capite docet primo, gratias gratis datas varie a Spiritu Sancto distribui.

Secundo, vers. 12, ad hoc utitur exemplo corporis humani, quod licet unum sit, multa tamen et varia habet membra: indeque concludit, quemlibet in Ecclesia suo gradu et gratia contentum, debere illo fungi et uti ad commune bonum; ut quasi membra invicem se omnes juvent et foveant.

Tercio, vers. 28, asserit Christum providisse Ecclesiam de variis hominum statusibus, ut alii sint Apostoli, alii Prophetæ, alii Doctores, etc.

1. De spiritualibus autem nolo vos ignorare, fratres. 2. Scitis quoniam cum Gentis essetis, ad simulacra muta prout dicebamini euntes. 3. Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto. 4. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus: 5. et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus: 6. et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. 7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. 8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: 9. alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum in uno spiritu: 10. alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. 11. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. 12. Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis eum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus. 13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: et omnes in uno spiritu potati sumus. 14. Nam

et corpus non est unum membrum, sed multa. 15. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? 16. Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? 17. Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi oratus? 18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit. 19. Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? 20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. 21. Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii. 22. Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt; 23. et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorum circumdamus; et quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorum honestatem habent. 24. Honestam autem nostram nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorum tribuendo honorem, 25. ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra. 26. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. 27. Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro. 28. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. 29. Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? 30. numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguas loquuntur? numquid omnes interpretantur? 31. Emulami autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

Agit hic Paulus de gratis gratis datis, ut prophetia, dona linguarum, gratia curationum, etc.; hæc enim fidelibus initio Ecclesie affatim a Spiritu Sancto donabantur, ut donata sunt Apostolis in Pentecoste. Occasio agendi de his erat, quia Corinthii de his donis se jactabant, alii aliis inordinate utebantur, alii dolebant, quod ea non acceperant, quæ aliis data erant. Docet ergo Apostolus, quæ, quales, quantæ sint istæ gratiæ, et quomodo iis uti quisque debeat.

Vers. 1. 1. DE SPIRITUALIBUS (donis scilicet Spiritus Sancti) NOLO VOS IGNORARE, FRATRES, — sed doceo vos ea quæ hic subtexo. Ita Anselmus (1).

Vers. 2. 2. SCITIS QUONIAM CUM GENTIS ESSETIS, AD SIMULACRA MUTA PROUT (cui quaedam mancipia) DICEBAMINI (a consuetudine, institutione majorum et sacrificulorum, atque a demonis impulsu) EUNTES, — id est ibatis. Græce ἀναθήματα, *abducti*, id est abducebamini. Ponitur hic de more Hebræorum participium pro verbo, scilicet præterito imperfecto, juxta Can. 29. Sic Rom. XII, 11: « Spiritu, inquit, ferventes, » id est fervete; « Domino servientes, » id est servite; « spe gaudentes, » id est gaudeo, etc. Ita S. Chrysostomus, q. d. Memento, o Corinthii, quod cum Gentiles essetis, colebatis idola, id est lapides et saxa muta, quæ nihil habent spiritus, sensus, loquæ, vigoris aut virtutis, et multo minus suis cultoribus

(1) *Spiritualibus*, hominibus scilicet, qui facultate aliqua sensibus concessa ceteris præstant: ita multi, sed minus recte.

illa communicare possunt. Jam vero facti Christiani colatis Deum, qui est purus spiritus, plenus omni gratia et sapientia, quicquid hæc ipsa spiritalia sua dona abunde in vos effudit, uti experimini: agnoscite ergo gratiam a Christo vobis factam, agnoscite mutationem vestram, agnoscite et colite horum omnium auctorem Christum, et Spiritum Sanctum. Palet ex eo quod sequitur:

3. IDEO NOTUM VOBIS FACIO, QUOD NEMO IN SPIRITU DEI LOQUENS, DICIT ANATHEMA JESU. — Nota: id ideo deducit hunc versum ex præcedenti, ejusque finem et scopum indicat et explet, q. d. Ideo renovavi vobis memoriam vestri gentilismi, et vestrorum idolorum mutorum, ut nimirum cognoscatis, et digne ponderetis æstheticisque vocationem vestram ex gentilismo, ubi simulacra muta invocabatis; et gratiam Spiritus Sancti, quam adepti estis in christianismo, ubi non idola muta, sed Christum et Spiritum Sanctum aditis et invocatis, ab eoque dona linguarum aliaque recipitis, ut sciatis fecundum et fecundum esse Spiritum Sanctum præ mutis idolis, qui vos facit tam disertos, tam sapientes, tam divinos; agnoscite ergo Spiritus Sancti potentiam, ut non contendatis amplius, uti soletis, de gratis gratis datis, cum omnia habeatis a Spiritu Sancto, quia sua dona distribuit, prout vult; et qui minora accipit, non dolet; et qui majora, non superbiat. Ita Chrysostomus.

NEMO IN SPIRITU DEI (per Spiritum, vel habentem Spiritum Dei) LOQUENS, DICIT ANATHEMA JESU, — id est, maledicit Jesum, exsecratur Jesum. Græce

honor
pro Chris-
tiano.

Vers. 3.

Quoniam
hæc
videtur
sibi esse
Christi-
anum?

enim est accusativus, ἡμεῖς ἀνεθήμα Ἰησοῦ, id est, ut Syrus, dicit anathema esse Jesum (ita legit quocumque Hilarius et Tertullianus). Sed potius talis Jesum agnoscit et invocat, quasi auctorem gratiæ, salutis omniumque donorum spiritualium : hoc enim per miosim intelligendum reliquit Paulus.

Nota : Hæc Corinthiis dicit et inculcat Paulus, partim propter Judæos, qui etiam hodie perhibentur in synagogis suis dicere, *Horma*, id est anathema, Jesu et Christianis, ait Cajetanus; partim et potius propter Gentiles, inter quos vivebant Corinthii; hi enim, et horum vates, sacerdotes præserlim, maledicebant Jesu. Imo hoc signo explorabant Gentiles, maxime Presbides, an quis esset Christianus, nec ne : jubebant enim maledicere Christo, uti jussum esse fatetur Plinius, epist. ad *Trojanum* : « Propositus, ait, est libellus multorum nomina continens (qui accusabantur quod essent Christiani), qui negant se esse Christianos, aut fuisse, cum præsertim me deos appellarent, et imagini tuæ (quam propter hoc jusseram cum simulacris numinum adferri) thure ac vino supplicarent, præterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt vera Christiani; ergo dimittendos putavi. Alii se Christianos fuisse dixerunt, sed esse desissem : hi omnes imaginem tuam et deorum simulacra venerant sunt, et Christo maledixerunt. » Ita Plinius.

NEMO POTEST DICERE DOMINUS JESUS, NISI IN SPIRITU SANCTO. — Pro Dominus Jesu, græce est *κύριος Ἰησοῦς*, Dominum Jesum. Ita Syrus, Ambrosius, Hilarius, lib. II *De Trinitate*; Prosperus, lib. II *De Vocat. Gent.*, cap. II; Origenes, homil. 17 in *Genes*. Opposit enim Apostolus hæc duo, dicere anathema Jesum et dicere Dominum Jesum, id est agnoscere, credere, invocare et predicare nomen Domini Jesu, ejusque fidem profiteri, scilicet Jesum esse Dominum nostrum, ut veritè Syrus : profiteri, inquam, et invocare uti oportet, et uti proficuum est ad salutem. Hoc facere nemo potest, « nisi in Spiritu Sancto, » id est nisi per Spiritum Sanctum : fides enim, spes et oratio sunt dona Spiritus Sancti.

Nota : Non negat hic Paulus infideles, cum solo concursu Dei generali, posse proferre nomen Jesu, aut de eo habere cognitionem aliquo modo bonam; sed tantum, neminem absque gratia Christi et Spiritus Sancti, posse per veram fidem et plium affectum serio et ex corde invocare Dominum Jesum, illumque confiteri esse Dominum et Redemptorem nostrum; aut etiam dicere in corde suo, et cogitare aliquid de eo, quod in suo gradu et ordine, ad remissionem peccatorum, gratiam et finem supernaturalium, id est ad beatitudinem, conferat et disponat. Ita Anselmus et Ambrosius. Et patet, quia loquitur Corinthiis fidelibus, eorumque fastum, qui in donis et gratiis suis superbiant, reprimi, ex eo quod fidem Christi omniaque dona non a se habeant, sed a

Jubebant enim Christum autem Presbides maledicere Christo.

Quando nemini possit dicere Jesus, nisi et Spiritu Sancto.

Spiritu Sancto, q. d. Hæc dona adeo sunt non vestra, sed Spiritus Sancti, ut nec Jesum agnoscere et invocare ex vobismetipsis possitis, sed agnoscite hoc et invocato sit Spiritus Sancti donum (1).

4. DIVISIONES VERO GRATIARUM SUNT, — gratiæ divise sunt per Ecclesiam, hæc uni, illa alteri datur et dividitur. Hæc enim Hebræis vocantur *מַשְׁכֹּחַת* *maschecot*, id est divisiones.

IDEM AUTEM SPIRITUS, — scilicet est, gratias hæc distribuens.

5. ET DIVISIONES MINISTRATIONUM (Græce *διακονίαι*, ministeriorum) SUNT, — q. d. Ministeria sacra varie distributa sunt per Ecclesiam.

IDEM AUTEM DOMINUS, — scilicet Jesus Christus est, a quo ut Deo, et per quem ut hominem illa accipimus, quicquid varie ministeria sua distribuit, ut ei varie a variis ministraretur. Ita Anselmus.

6. ET DIVISIONES OPERATIONUM SUNT, IDEM VERO DEUS, QUI OPERATUR OMNIA IN OMNIBUS. — Nota : Apte Apostolus gratias, seu dona tribuit Spiritui Sancto, seu fonti bonitatis; ministeria Filio, seu Domino; operationes Deo, scilicet Patri, quasi primo omnium principio. Ita Theophylactus, Anselmus et alii.

Nota secundo : Gratias hic intelliguntur gratis datæ; ministeria sunt officia ministrandi Ecclesie, ut episcopatus, diaconatus, prefectura et cura pauperum; operationes sunt miracula, ut expulsio demonum, sanatio egrorum, resuscitatio mortuorum : hæc enim propriissime dicuntur *ἐνεργήματα*, et, ut vers. 10 se explicans addit, *ἐνεργήματα δυνάμεως*. Quod Erasmus veritè, *efficacia potentiarum*; Noster, *operatio virtutum*. Nam *δύναμις* est potentia, virtus, facultas; *ἐνεργία* vero actio; *ἐνεργήματα*, opus, ut ex analogia lingue græce liquet, et ipse Paulus declarat, dum subdit : *ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῶν ἐκ πνεύματος τοῦ ἁγίου, qui operatur omnia in omnibus*. Ita Maldonatus in *Notis manuscr.*

Verum plenius et apertius dicemus Apostolus omnes gratias gratis datas vocare, primo, gratias, quia gratis dantur; secundo, easdem vocare ministrationes, vel ministeria, quia per eas quicquid ministrabat Ecclesie; tertio, illas ipsas vocare operationes, græce *ἐνεργήματα*, q. d. efficacias : quia per illas mirificum vim accipiunt fideles a Spiritu Sancto, ut ea dicerent et facerent, que vim nature et captum hominum superant. Has ergo gratias operatur tam Spiritus Sanctus, quam Pater et Filius. Omnia enim opera ad extra, ut loquitur Theologi, que scilicet in res creatas dimanant, sunt toti Trinitati communia : eadem tamen aple, qua operationes sunt, appropriantur

(1) Commata 2 et 3 sic necit Alliohi : Cum Gentiles essetis, temere, absque ratione ac spiritu colebatis idola. Alia Christianos decet. Deus enim quem colitis, spiritus est; spiritu et vos agite. Nemo Christianus dicere potest anathema Jesu, quia in spiritu Dei loquitur; et cum profert Dominus Jesu, id dicit in Spiritu Sancto, nam spiritus Dei instructus est. Ille autem Spiritus multiformis, variisque donis sese exercit, etc.

Quoniam hic dicit gratias, quia ministeria, que operationes? Prima secunda? Quia? Quia?

Secunda ministeria

Patri; qua ministrationes, Filio; qua gratiæ, Spiritui Sancto, ut dixi.

QUI OPERATUR OMNIA. — Primo, operatur Deus omnia naturalia per concursum universalem, concurrentibus tamen effective causis secundis, uti contra Gabrielem Biel docent Theologi. Sic Deus operatur omnia bona nature et fortune; et quod hic sit dives, ille pauper, Dei judicio et voluntati tribuendum est; ait Chrysostomus, de quo vide eum in morali homil. 29.

Secundo, operatur Deus omnia supernaturalia, tum gratum facientia; tum, quod proprie hic intendit Apostolus, gratis data, ut puta, miracula, quæcumque Sancti petunt et impetrant a Deo, vel nomine Dei fieri imperant, Deus ad preces vel nutum eorum eadem physice operatur proprie et per se.

Non ergo hic sequitur concursus Dei præcurrere et prædeterminare concursum cause secundæ et liberi arbitrii in operibus bonis, et gratiæ gratum facientis : quia in his Deus operatur omnia per gratiam prævenientem, qua excitat voluntatem, et per gratiam cooperantem, qua cum voluntate et libero arbitrio libere operante simul operatur opus bonum; sed, ut dixi, Apostolus non agit proprie de operibus gratiæ gratum facientis, sed gratis datæ, ut patet ex sequentibus.

Nota : Pro operatur, S. Hilarius, lib. VIII *De Trinitate*, legit, *inoperatur*. Græcum enim *ἐνεργῶν* significat infimam præsentiam, vim et efficaciam, qua Deus intime omnia operatur, maxime miracula et dona gratuita. De his enim agit toto cap. Paulus.

7. UNICUIQUE AUTEM DATUR MANIFESTATIO SPIRITUS (donum scilicet Spiritus Sancti, quo manifestatur ipse Spiritus Sanctus, qui doni est auctor : datur, inquam) AD UTILITATEM, — non propriam, sed totius Ecclesie.

8. ALII QUIDEM DATUR SERMO SAPIENTIE, — facultas scilicet explicandi sapientiam, id est altissima mysteria Trinitatis, incarnationis, prædestinationis, ut explicat cap. XIII.

ALII AUTEM (datur) SERMO SCIENTIÆ, — ut scilicet explicet quæ ad agenda moresque pertinent. Ita sapientiam a scientia distinguit S. Augustinus, lib. XII *De Trinitate*, cap. XIV et XV, et sic capit scientiam Apostolus, cap. VIII. Alii scientiam intelligunt, qua res fidei per exempla, comparationes, rationes humanas et philosophicas expli-

9. ALTERI FIDES IN EODEM SPIRITU. — Paulus hic fidem intelligit, non theologiam, quam omnes Christiani habent; sed eam que mater est miraculorum, que excellens est fides, queque fidem theologiam includit; estque insuper constans fiducia in Deum, ad quidvis impetrandum, et ad miracula operandum, v. g. ut Christus ait, ad montes transferendum. Patet id cap. XIII, vers. 2. Ita S. Chrysostomus.

Secundo, Ambrosius et Anselmus per fidem acci-

Desoperatur omnia natura. Et concurrendo effective cum omnibus causis secundis.

Concursus Dei non prædeterminat.

Vers. 8. Fides triplex. Prima, miraculorum; secunda, theologiam; tertia, quædam illa?

Secundo.

piunt donum intrepide proficendi et prædicandi fidem.

Tertio et optime, fides hic est intelligentia magna mysteriorum fidei ad ea contemplantium et explicandam. Sic enim ad Rom. XII, 6, dicit Propheta habere prophetiam, et debere prophetare, hoc est docere, « secundum rationem fidei, » id est juxta mensuram intelligentiæ rerum fidei sibi a Deo datam. Fidem ergo hic illustrem intelligit, que in paucissimis est, qua qui prædicit sunt, facilius rebus divinis assentuntur, ait Maldonatus in *Notis manuscr.* Nam fides miraculorum videtur includi in operatione virtutum, quæ sequitur vers. seq., ut inter alios recte advertit Toletus in *Roman. XII, 6*.

ALII GRATIA SANITATUM IN UNO SPIRITU, — per unum et eundem Spiritum Sanctum.

40. ALII OPERATIO VIRTUTUM, — majorem scilicet miraculorum, quæque non corpus et morborum curam, sed animam et quævis alia spectant : quæ sunt excitare mortuos, demones eicere, punire incredulos et impios per miraculum, ut S. Petrus Ananiam et Sapphiram miraculosa morte punivit, Act. v. Ita Chrysostomus et Ambrosius. Et sic distinguitur « operatio virtutum » a gratia sanitatum.

ALII DISCRETIO SPIRITUM, — cogitationum scilicet, et intentionum cordis, et consequenter actionum et sermonum, ut sciat an a nature, an a demonis, an a Dei vel angeli spiritu et instinctu proficiantur. Ita Chrysostomus, Ambrosius, Anselmus. Tale donum habuit S. Hilarius, teste S. Hieronymo in ejus *Vita*, et S. Monica apud S. Augustinum, lib. III *Confes.*, cap. XI, et S. Vincentius Ferrerius, atque nonnulli hodie, præsertim qui animas regunt et dirigunt; estque confessoris hoc donum perutile, et a Deo expectandum, in quantum conscientiarum plena cognitio et cura illud requirit.

ALII INTERPRETATIO SERMONUM, — obscuriorum, maxime sacræ Scripturæ. Hinc olim in Ecclesia interpretes erant, quorum officium erat interpretari primo, eos qui in cœtu Ecclesiæ ex dono linguarum peregrina lingua prophetabant, vel hymnos canebant; secundo, illos qui obscura et alta mysteria afflati Spiritu Sancto enectabant; tertio, epistolas S. Pauli et aliorum ad plebem suam missas publice exponere; quarto, eas vertere in alias linguas. Sic multi censent S. Clementem epistolam ad Hebræos ex Hebræo in Græcum vertisse. Hinc patet sacram Scripturam non esse claram omnibus, nec privato cujusvis spiritu interpretandam, ut volunt hæretici, cum ad hoc persuerit Deus in Ecclesia interpretes.

Adverte hic : Illis interpretibus jam successerunt professores lingue Hebrææ, Græcæ et sacræ Scripturæ.

Ex hoc capite et seq. Theologi acceperunt divisionem gratiæ in situm facientem, quæ perficit ipsum subjectum, ut grat Deum gratum, qualis

Verba 40. Operatio virtutum quid sit? Discretio spirituum quid sit? Eam habuit S. Hilarius; ait confessoria a Deo petenda.

Operatio virtutum quid sit?

Discretio spirituum quid sit?

Eam habuit S. Hilarius; ait confessoria a Deo petenda.

Quod aliter interpretatum olim fuerit in Ecclesia?

Scriptura non est privata cujusvis spiritus interpretanda.

est charitas, castitas, pietas aliaque virtutes : et gratis datam, quae ordinatur ad perfectionem aliorum : et licet Apostolus hic tantum novem numeret gratias gratis datas, plures tamen esse possunt.

Ubi nota : Verisimile est ex novem hic ab Apostolo recensitis gratiis, quibus esse habitus permanentes, scilicet sapientiam, scientiam, fidem, genera linguarum et interpretationes sermonum, et aliquando etiam discretionem spirituum : reliquae quatuor non sunt habitus, sed motiones transientes, scilicet gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia et discretio spirituum, ut recte Bellarminus annotavit lib. I De Gratia, cap. X.

11. DIVIDENS SINGULIS PROUT VULT. — Pro dividens singulis, graece est διαιρών (δια) ἕνα ἕνα, id est, dividens unicuique privatim, peculiariter, proprie, vel potius propria, scilicet cuique dona et charismata. Ita S. Hieronymus, dialogo 4 Contra Pelagianum.

PROUT VULT, — non homo, ut intelligebat Origenes; sed Spiritus Sanctus : ergo, ait Theophylactus, Spiritus Sanctus est Dominus et Deus, neque efficitur, sed efficit omnia aequae ut Pater, quia operatur omnia in omnibus, ut dixit Apostolus vers. 6; operari enim omnia, quod vers. 6 tribuit Patri, hic tribuit Spiritui Sancto.

Hinc patet secundo, Spiritum Sanctum, ut Deum esse liberi arbitrii, ac libere operari.

Tertio, hinc refellas Abailardum, Wiclef, Calvinum, qui docent Deum non posse facere nisi id quod facit; hoc enim est tollere omnipotentiam a Deo, Deumque aequae ac hominem subiectione facto, adeoque Deum divinitate spoliare, eamque facto consignare; sic enim Deus non operatur prout vult, sed prout voluerit fatum, rebus omnibus ipsique Deo dominans.

12. SICUT ENIM CORPUS (naturale et animale, puta hominis) UNUS EST, ET MEMBRA HABET MULTA; OMNIA AUTEM MEMBRA CORPORIS CUM SINT MULTA, UNUM TAMEN CORPUS SUNT : ITA ET CHRISTUS, — unum scilicet corpus habet, puta Ecclesiam, cuius varia sunt membra, et ipse est caput. Utiliter enim Apostolus saepe ellipsi, et multa subaudit, ut dixi Can. 38.

Sed objicit S. Augustinus, lib. I De Peccat. meritis, cap. XXXI, si hoc vellet Apostolus, tunc dicere debuisset : « Ita et Christi, » potius quam, « Christus; » Christi, scilicet corpus, id est Ecclesia, nulla habet membra.

Unde secundo, Jacobus Faber Stapulensis hinc docet, Christi corpus, utpote toti divinitati indivise unitum, localiter replere oclum et terram, quasi suum locum et corpus : ut, sicut Plato Deum dixit esse animam mundi, et per consequens esse quasi totum mundum, sic Christi corpus, utpote deitati intime conjunctum, sit instar divini Spiritus diffusum per totum mundum, cuius quasi partes et membra sint singula locorum

Gratias gratis datas, plures tamen esse possunt.

Ubi nota : Verisimile est ex novem hic ab Apostolo recensitis gratiis, quibus esse habitus permanentes, scilicet sapientiam, scientiam, fidem, genera linguarum et interpretationes sermonum, et aliquando etiam discretionem spirituum : reliquae quatuor non sunt habitus, sed motiones transientes, scilicet gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia et discretio spirituum, ut recte Bellarminus annotavit lib. I De Gratia, cap. X.

Hinc patet secundo, Spiritum Sanctum, ut Deum esse liberi arbitrii, ac libere operari.

Uti enim Apostolus saepe ellipsi, et multa subaudit, ut dixi Can. 38.

Unde secundo, Jacobus Faber Stapulensis hinc docet, Christi corpus, utpote toti divinitati indivise unitum, localiter replere oclum et terram, quasi suum locum et corpus : ut, sicut Plato Deum dixit esse animam mundi, et per consequens esse quasi totum mundum, sic Christi corpus, utpote deitati intime conjunctum, sit instar divini Spiritus diffusum per totum mundum, cuius quasi partes et membra sint singula locorum

spatia et corpora : quae tamen respectu unius deitatis et corporis Christi quasi animae suae, unum sint corpus, puta unum mundum. Atque hinc suam haerem, quod corpus Christi sit ubique, sumpsisse putantur Ubiquitarii : quod insulsum dogma multi, sed exacissime Gregorius de Valentia refellit, libris quinque Contra Ubiquitarios.

Dico ergo tertio, simpliciter cum S. Augustino, sensus huius loci est : « Ita et Christus, » scilicet est corpus unum, puta Ecclesia. Christus enim non tantum est caput Ecclesiae, sed et corpus; quia omnia Ecclesiae membra sustentat, et in omnibus operatur; per doctorem docet, per ministrum baptizat, per fidem credit, per penitentem penitet. Sic enim Christus non localiter, sed mystice et virtualiter, sive operative, et per efficientiam est corpus, hypostasis, anima et spiritus totius Ecclesiae : et sicut Ecclesia est corpus Christi, quasi capitis, sic vicissim Christus est corpus Ecclesiae, quasi in omnia Ecclesiae membra se per gratiam et operationem transfundens. Sic Apostolus saepe ait nos unum esse in Christo, nos per baptismum incorporari et complantari Christo. Et Christus ad Paulum : « Quid me, » id est Christianos meos, qui sunt membra mea, « persecueris? » Actor. IX. Sic rursus Paulus : « Mihi vivere Christus est, et mori lucrum, » adeoque quod aiebat S. Francisus : « Deus meus, amor meus, et omnia, » aiebat de Christo Paulus : « Amor noster, Christus noster, et omnia. »

13. IN UNO SPIRITU (per unum eundemque Spiritum Sanctum) OMNES NOS IN UNO CORPUS BAPTIZATI SUMUS, SIVE IUDAEI, SIVE GENTILES, SIVE SERVI, SIVE LIBERI. — Probat Christum esse unum corpus habens multa membra, ex baptismo : quia scilicet per baptismum in unum corpus, scilicet Ecclesiae, et consequenter Christi, renati et inserti sumus : in quo eadem anima, scilicet spiritus Christi, vivimus; et eadem esca, scilicet Eucharistia, alimur omnes, sive Iudaei, sive Gentiles; sive servi, sive liberi.

Nota — in unum corpus, scilicet Christi mysticum, quod est Ecclesia, ac consequenter in ipsum Christum, qui, uti jam dixit, est quasi corpus totius Ecclesiae.

BAPTIZATI (id est baptismo incorporati) SUMUS, ET OMNES IN UNO SPIRITU POTATI SUMUS, — scilicet in calice Eucharistiae unum Christi spiritum eum sanguine hausimus. Unde Graeca quaedam habent, ut legit Clemens Alexandrinus, lib. I Paedagogus, cap. VI : τῶντι τῆ πύατι τῶντων, omnes uno potu potati sumus, ut scilicet unum eundemque ex eo Christi spiritum participemus, qui per omnia permanent singula membra vivificat, et suis functionibus reddit idonea, q. d. Non tantum nat sumus, et quasi membra inserti in idem corpus jam dictum; sed et eodem alimento utimur, scilicet carne et sanguine Christi in Eucharistia. Nam et una specie Eucharistiae, scilicet vini, alteram panis, id est ex potu cibum intelligit : uti e con-

Ex hoc patet, esse corpus unum, puta Ecclesia.

Christus enim non tantum est caput Ecclesiae, sed et corpus; quia omnia Ecclesiae membra sustentat, et in omnibus operatur; per doctorem docet, per ministrum baptizat, per fidem credit, per penitentem penitet.

Sic enim Christus non localiter, sed mystice et virtualiter, sive operative, et per efficientiam est corpus, hypostasis, anima et spiritus totius Ecclesiae : et sicut Ecclesia est corpus Christi, quasi capitis, sic vicissim Christus est corpus Ecclesiae, quasi in omnia Ecclesiae membra se per gratiam et operationem transfundens.

Sic Apostolus saepe ait nos unum esse in Christo, nos per baptismum incorporari et complantari Christo. Et Christus ad Paulum : « Quid me, » id est Christianos meos, qui sunt membra mea, « persecueris? » Actor. IX. Sic rursus Paulus : « Mihi vivere Christus est, et mori lucrum, » adeoque quod aiebat S. Francisus : « Deus meus, amor meus, et omnia, » aiebat de Christo Paulus : « Amor noster, Christus noster, et omnia. »

Nota — in unum corpus, scilicet Christi mysticum, quod est Ecclesia, ac consequenter in ipsum Christum, qui, uti jam dixit, est quasi corpus totius Ecclesiae.

BAPTIZATI (id est baptismo incorporati) SUMUS, ET OMNES IN UNO SPIRITU POTATI SUMUS, — scilicet in calice Eucharistiae unum Christi spiritum eum sanguine hausimus. Unde Graeca quaedam habent, ut legit Clemens Alexandrinus, lib. I Paedagogus, cap. VI : τῶντι τῆ πύατι τῶντων, omnes uno potu potati sumus, ut scilicet unum eundemque ex eo Christi spiritum participemus, qui per omnia permanent singula membra vivificat, et suis functionibus reddit idonea, q. d. Non tantum nat sumus, et quasi membra inserti in idem corpus jam dictum; sed et eodem alimento utimur, scilicet carne et sanguine Christi in Eucharistia. Nam et una specie Eucharistiae, scilicet vini, alteram panis, id est ex potu cibum intelligit : uti e con-

Nota — in unum corpus, scilicet Christi mysticum, quod est Ecclesia, ac consequenter in ipsum Christum, qui, uti jam dixit, est quasi corpus totius Ecclesiae.

BAPTIZATI (id est baptismo incorporati) SUMUS, ET OMNES IN UNO SPIRITU POTATI SUMUS, — scilicet in calice Eucharistiae unum Christi spiritum eum sanguine hausimus. Unde Graeca quaedam habent, ut legit Clemens Alexandrinus, lib. I Paedagogus, cap. VI : τῶντι τῆ πύατι τῶντων, omnes uno potu potati sumus, ut scilicet unum eundemque ex eo Christi spiritum participemus, qui per omnia permanent singula membra vivificat, et suis functionibus reddit idonea, q. d. Non tantum nat sumus, et quasi membra inserti in idem corpus jam dictum; sed et eodem alimento utimur, scilicet carne et sanguine Christi in Eucharistia. Nam et una specie Eucharistiae, scilicet vini, alteram panis, id est ex potu cibum intelligit : uti e con-

partio ex panis specie vini speciem intelligit, cap. 1, 47. Ita Chrysostomus et pulchre Cajetanus aie (1).

Hinc patet, omnes baptizatos, sive boni sint, sive mali, esse corpus Christi, id est esse de Ecclesia, illique quasi membra per baptismum esse insertos; anima enim huius corporis, scilicet Ecclesiae, est fides quam habent omnes fideles, etiamsi improbe vivant. De quo plura dicam Ephes. v, 27 (2).

22. SED MULTO MAGIS QUAE VIDENTUR MEMBRA CORPORIS INFIRMIORA ESSE, NECESSARIORA SUNT. — S. Chrysostomus et Theophylactus per haec membra oculos accipiunt, qui parvi sunt et imbecilles, sed tamen maxime necessarii. Verum, quia vers. praeced. oclum inter nobiliora membra, quae corpori dominantur, retulit, melius alii per « membra infirmiora » accipiunt ventrem et ventre contenta. Venter enim quasi culina et nutrit totius corporis, quae singulis membris cibum concoquit et dispergit, maxime necessarius est vitae et corpori.

23. ET QUAE PUTAMUS IGNOBILIORA MEMBRA ESSE CORPORIS, HIS HONOREM ABUNDANTIOREM CIRCUMDAMUS. — « Membra ignobiliora » sunt pedes, ait Chrysostomus, Ambrosius et Theophylactus. « Id est diligentius eos custodimus, vestimus, calceamus, elegantibus crepidis, calceis, vel ocreis eos ornamus et communimus, ne in saxa impingant, ne incedendo ledantur, ne nimio frigore vel humore aliquam intemperiem noxiam, quae in stomachum et caput redundet, contrahant.

Nota : « Honor » hic vocatur, tum ipse vestitus, tum ornatus pedum per calceos, vel ocreas, in quibus multi, praesertim juvenes nobiles et milites, curiosi sunt et elegantes : qua de causa Homerus vocat εὐνοειδᾶς ἄγχιον, id est bene vel elegantem ocreatos Achivos.

QUAE INHONESTA SUNT NOSTRA, ABUNDANTIOREM HONESTATEM HABENT. — « Inhonestas » intelligit verenda. Ita Chrysostomus, Ambrosius et Theophylactus. Vocatur, ait S. Augustinus, lib. II Retract., cap. VII, verenda « inhonestas, » non ex nature prima institutione, sed quia post peccatum in eis maxime regnat concupiscentia, quam legi mentis repugnat, ideoque homini pudenda est; pudet enim hominem quasi dominum, quod membrum hoc ita sibi sentiat rebelle. Haec « abun-

(1) Alii cum Allio, pro potati, caice scil. Eucharistiae, interpretantur imbuiti, eodem scil. spiritu dona varie distribuente.

(2) Vers. 17. Cf. Quintilianum viii, 5 : « Sed neque melius esse toto corpore velim, ne caetera membra suum illucum perdant. »

Vers. 19. Cf. Ciceronem, Offic. iii : « Si unumquodque membrum sensum hunc habere, ut posse putaret se flere, si proximi membri valitudinem ad se traduxisset, debilitari et interire totum corpus necesse est. » Sic Corinthiorum religionem consistere non posse, Apostolus ait, si omnes omnia habere velint.

dantiorem honestatem habent, » id est haec diligentius et honestius tegimus atque vestimus, ut, etiamsi quis toto corpore nudus sit, haec tamen membra nudari non patiat, ait Theophylactus. Rursus haec membra honestantur in conjugio, tanquam illa qua ad liberum propagationem et generis nostri aeternitatem necessaria sint, ait Chrysostomus. Unde et legibus Romanis quisquis ea praescidisset, et se evirasset, gravissime puniebatur, quasi qui communi generi offecisset, et vini naturae intulisset.

Alii eadem accipiunt membra infirmiora, ignobilia et inhonesta, scilicet ventrem et membra ventri subjecta : sed Apostolus ea distinguit, et quasi distincta connectit per copulam et. Jam sensus est, q. d. Sicuti in corpore haec membra infirmiora, et ignobilia, et inhonesta praer aliis curamus, quasi magis utilia, vel necessaria : ita et in Ecclesia qui minores sunt, licet infirmi, ignobilia, contemptibiles videantur, subinde tamen magis sunt utiles, magisque juvandi et curandi. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus. Vide, quam mendici utiles sint Ecclesiae, apud Chrysostomum, in morali homil. 20, et Contra Iudeum homil. 31.

Sic apologetis ventris a membris deserti, senatus Romani a plebe deserti causam apud plebem, quae in Sacrum montem ex urbe secesserat, egit et peregit Menenius Agrippa, teste Livio, lib. II, dec. 4 : « Tempore, inquit, illo, qui in homine non, ut aune, omnia in unum consentient, sed singulis membris suum cuique consilium, suus sermo fuerat, ferunt indignatas reliquas partes, sua cura, suo labore ac ministerio ventri omnia quae, ventrem in medio quietum nihil aliud quam datis voluptatibus frui, conspasse inde, ne manus ad eos cibum ferrent, ne os acciperet datum, nec dentes conficerent : hac ira dum ventrem fame domare vellent, ipsa una membra totumque corpus ad extremam tabem venisse : inde apparuisse ventris quoque haud segne ministerium esse, nec magis al quam alere eum, reddentem in omnes corporis partes hunc, qui vivimus vigemusque, divisum pariter in venam maturum confecto cibo sanguinem. Comparanda hinc, quam intestina corporis seditio missis esset ira plebis in Patres, flexit Menenius mentes hominum. »

24. HONESTA AUTEM NOSTRA (puta oculi, facies, manus, quae sunt membra honestiora et nobiliora corporis) NULLUS EGENT, — quia per se satis decoris et honoris tribuunt.

ABUNDANTIOREM HABENT HONOREM, — majorem scilicet custodiam, curam, amicum, ornatum, ut dixi vers. 22.

25. UT NON SIT SCHISMA IN CORPORE (quale jam retulit ex Menenio), SED IDIPSUM PRO INVICEM SOLICITA SINT MEMBRA. — « Idipsum, » ut scilicet audent et mutuum pro sese invicem sollicitudinem gerant; vel « idipsum, » id est in idem, sci-

Arad Romanorum gravissimas puniebatur evirantes.

Mendici utiles sunt Ecclesiae.

Apologetis ventris a membris deserti, senatus Romani a plebe deserti causam apud plebem, quae in Sacrum montem ex urbe secesserat, egit et peregit Menenius Agrippa, teste Livio, lib. II, dec. 4 : « Tempore, inquit, illo, qui in homine non, ut aune, omnia in unum consentient, sed singulis membris suum cuique consilium, suus sermo fuerat, ferunt indignatas reliquas partes, sua cura, suo labore ac ministerio ventri omnia quae, ventrem in medio quietum nihil aliud quam datis voluptatibus frui, conspasse inde, ne manus ad eos cibum ferrent, ne os acciperet datum, nec dentes conficerent : hac ira dum ventrem fame domare vellent, ipsa una membra totumque corpus ad extremam tabem venisse : inde apparuisse ventris quoque haud segne ministerium esse, nec magis al quam alere eum, reddentem in omnes corporis partes hunc, qui vivimus vigemusque, divisum pariter in venam maturum confecto cibo sanguinem. Comparanda hinc, quam intestina corporis seditio missis esset ira plebis in Patres, flexit Menenius mentes hominum. »

Quae membra honestiora et nobiliora corporis.

Idipsum, ut scilicet audent et mutuum pro sese invicem sollicitudinem gerant; vel « idipsum, » id est in idem, sci-

licet bonum commune totius ejusdem corporis, sollicita sint singula membra.

26. ET SI QUID PATIATUR UNUM MEMBRUM, COMPARTIUNTUR OMNIA MEMBRA. — « Compantiuntur, » ut sic membrum patiens dolore levetur, « non per communionem cladis, sed per solatium charitatis, » ait S. Augustinus, *epist.* 133. Unde S. Basilus in *Reg. brevior.*, *epist.* 475, docet evidens signum dilectionis esse duplex: primo, si quis proximi utilitate laetetur, et pro ea laboret; secundo, si de ejus malo et peccato tristetur et mœreat. Qui hinc non habet, non diligit.

Hinc colligunt Doctores animas beatas, utpote charitate nostri flagrantis, nos in miseris et periculis nostris orationibus suis juvare; et nos vicissim juvare debere animas in Purgatorio detentas: patiuntur enim illæ acrem ignem, ac proinde credulis sit oportet, qui eis non compatiatur, easque juvet et liberet.

SIVE GLORIATUR, — gloria afficitur, græce ἐξέλατται, id est, ut Ambrosius, *glorificatur*; Syrus, *sive exultat unum membrum, exultabunt omnia membra*. Pulchre ex S. Chrysostomo Salmeron: « Qui amat, inquit, habet quicquid est in corpore, scilicet Ecclesia: tolle invidiam, et tuum est quod habeo. » Rursum: « Si patitur oculus, inquit Chrysostomus, omnia dolebunt, omnia cessabunt, non pedes ibunt, non manus operabuntur, non frui jam consuetis cibis ventri lubebit, oculorum licet sit dolor. Quid ventrem, oculus, mordet? quid pedes remoraris? quid manus vincis? Quia innexa natura sunt omnia, modoque ineffabili compatiuntur. »

27. VOS AUTEM ESTIS CORPUS CHRISTI, ET MEMBRA DE MEMBRO. — Nota est membra de membro, quod primo, D. Thomas sic explicat: « Vos estis membra de membro principali, » quod est Christus: est enim Christus caput Ecclesie. Secundo, Anselmus, « estis membra de membro, » id est estis membra Christi per ministerium alterius membri, scilicet Pauli, per quem Christo capiti et corpori Ecclesie uniti estis.

Verum nota: Pro de membro, græce est ἐξ ἀφάρ, id est ex parte (et sic legitur hic aliqui Latini), vel ad invicem, seu vicissim, ut innuit Ambrosius, *g. d.* Estis membra ex parte, id est membra partialia: quod Noster vertit, *estis membra de membro*, id est membra membrorum, hoc est membra, compartes, *g. d.* Estis confratres ejusdem societatis et corporis mystici, scilicet Ecclesie. Ita Chrysostomus. Syrus vertit, *estis membra* בְּרֵיכֵיכֶם *beduchatcham*, id est, in loco vestro, ac si dicat: Quisque in parte sua et loco est membrum Ecclesie.

Adverte hic: Sicut in corpore, primo, est unitas et unio corporis et anime; secundo, diversitas membrorum; tertio, diversitas officiorum in membris singulis; quarto, aptitudo et dos ejusque membri ad suum officium; quinto, communicatio functionum, qua quodque non sibi soli, sed et

Sancti
suis ora-
tionibus
nos ju-
vant.

Vers. 27.
Quid est
membra
de mem-
bro?

Prima
explicatio.
Secunda.

Tertia et
genina.

Sex pro-
prietates
et mem-
brorum
conve-
niunt Ec-
clesie.

aliis operari debet, idque quia sunt membra unius corporis; sexto, quies, qua quodque suo gradu et officio contentum est, non ambit aliud, nec invidet nobiliori, sed omnium summa est unio et concordia, compassio et gaudium: ita et omnino se res habet in Ecclesia, in qua quisque a Christo, quasi anima, suum habet charisma, suum talentum, suum officium et gradum, suam functionem, qua non sibi modo, sed et aliis pro- sit, suum ordinem et limitem a Deo: quem qui perturbat, et alium ambit, Dei ordinationi et providentiæ resistit, in his quoque gratis a Deo accipit, *g. d.* Estis, o Corinthii, membra ejusdem corporis Christi, puta Ecclesie; ergo non sint schismata inter vos, unus alium non spernat, non invidet, non dolet; sed juvet, amet, gaudeat; quisque suo loco, gradu, officio sit contentus: quia sic particeps erit non tantum sui boni, sed et aliorum; sicut pes ambulat pro oculo, aure, venter: sic vicissim oculus videt, auris audit, venter concoquit pro pede videre, auris audire, venter concoquere, non tantum illud membrum, sed et seipsam laedet, inquit Chrysostomus, perinde ac si una manus aliam amputet, seipsam dedecorat et debilitat: robustior enim est, si habeat auxilium ab alia manu. Rursum, si natura tantam in corpore inter singula membra concordiam curat et servat, nec sinit inter ea nullam discordiam aut seditionem; quanto magis gratia Dei, quæ multo est potentior, animorum concordiam efficiet, in Christi Ecclesia, neque perferet ut in uno hoc corpore aliquid membrum sit seditiosum, aut discors? Si magistratus in civitate, rex in regno seditionem non tolerat, sed acerrime punit; quid faciet Christus schismaticis Ecclesiam suam scindentibus?

28. QUOSDAM POSUIT DEUS IN ECCLESIA, PRIMUM APOSTOLOS (ut caput), SECUNDO PROPHETAS (ut oculos), TERTIO DOCTORES (ut linguam: unde non principes seculares, ut Brennius vult, sunt primi et caput Ecclesie; sed Apostoli et eorum successores, Papa et Episcopi; Deus enim in Ecclesia primum Apostolos posuit, ait Paulus), DEINDE VIRTUTES (græce δυνάμεις, id est, potestates, hoc est, miraculorum operatores: hi sunt quasi manus Ecclesie), EXINDE GRATIAS CURATIONUM, — curatores scilicet morborum.

OPITULATIONES, — qui aliis opitulantur, exercentque circa ægros, pauperes, miseros, peregrinos et hospites opera misericordie. Græca ἀντιλήψεις, susceptiones, hoc est, ut alii legunt, subsidia, subventiones.

GOVERNATIONES, — qui alios regant et corrigant, ut Parochi, ait D. Thomas; vel potius gubernationes sunt, ut Theophylactus et Cajetanus, qui præsent gubernationi rerum temporalium, quas fideles offerbant Ecclesie. Hi enim ultimi sunt quasi pedes in corpore Christi, scilicet Ecclesia: tales fuerunt Diaconi electi ab Apostolis, ut viduis et mensis præessent, *Actor.* vi.

ejus-
que s-
editio.

Unio
hinc
trahit-
ur: quod
est mem-
brum in
corpore.

Mem-
brum
unum
laedet
aliud
seipsum
laedit.

Vers. 28.
In Eccle-
sia Apo-
stoli sunt
quasi ca-
put,
Propheta
quasi
oculi,
Doctores
quasi
lingua,
Virtutes
quasi
manus,
Go-
verna-
tiones
quasi pe-
des.

Nota, abstracta hic poni pro concretis: « virtutes, » id est operatores virtutum; « gratias curationum, » hoc est curatores, vel potentes curare; « opitulationes, » id est opitulatores; « gubernationes, » hoc est gubernantes; « genera linguarum, » id est peribis linguarum variarum: hosce enim omnes subiecit Paulus Apostolis, Prophetis, Doctoribus, quasi alia membra Ecclesie. Vide *Can. 21.* Ita Chrysostomus.

29. NUMQUID OMNES APOSTOLI? — *g. d.* Minime: quisque ergo suo gradu, in quo a Deo in Ecclesia collocatus est, suaque gratia quam gratis a Deo accipit, contentus sit, Deoque gratias agat, et sua gratia ad Dei gloriam et Ecclesie commodum utatur.

30. NUMQUID OMNES GRATIAM HABENT CURATIONUM? — Ita, ait S. Augustinus, *epist.* 137, nec in omnibus memoris Sanctorum Deus miracula fieri voluit, qui dividit unicuique prout vult. Itaque non mirum Deum hoc loco, hoc templo, ad hanc aut illam Deiparæ Virginis statuum miracula operari, non autem alio loco, templo, imagine; rursum huic Sancto hanc gratiam, alteri aliam concedere, v. g. ut S. Antonium invocatis, peste; Apolloniam, dolore dentium; Barbaram, subitanea morte, ne sine confessione moriantur, libentur: quia, ut ait Apostolus, Deus has gratias dividit prout vult. Sic Deus in Probatica piscina, non alibi, ægros et aridos miraculose sanabat. *Johan. v.* Sic per virgam Aaronis, non aliter, miracula fecit, *Num. xvii.* Sic ad imaginem ænei serpentis, non autem rei alterius, Judæos ignita lue liberavit, *Num. xxi. 9.*

31. EMULAMINI (sectamini, scilicet petite a Deo, exerceite si accipistis, o jam dictis vers. 8) CARISSATA MELIORA, — hoc est utiliora, puta apostolatam, prophetiam, sapientiam, scientiam, non autem donum linguarum, quod ambire, et in quo inaniter gloriosi soletis vos, o Corinthii. Ita

Varios
modos
per in-
curatio-
nem
variorum
Sancto-
rum con-
tinet Deus.

Vers. 31.
Quis sint
charis-
sima
meliora?

Anselmus. Alii legunt per interrogationem et in tempore presenti, « emulamini: » hoc est, si emulamini meliora, ecce ostendem vobis viam excellentiorem. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius.

ADHUC EXCELLENTIOREM VIAM VOBIS DEMONSTRO. — « Viam » scilicet charitatis, que via est ad Deum, ad vitam et gloriam æternam, de qua cap. sequenti.

Nota: Commentarius Hieronymo adscriptus hic docet charitatem separari ab Apostolo a charismatibus, hoc est gratis gratis datis, quod hæc gratis datur a Deo, charitas vero nostro labore et nature viribus acquiratur. Unde colligis hunc Commentarium non esse S. Hieronymi, sed Pelagii vel Pelagianum alicujus, ut dixi initio. Correxit hoc Primasius, qui multa ex hoc Commentario transcripsit, et patet charitatem esse donum Dei, *Rom. v. 5*: « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. » Unde hic ait Paulus: « Excellentiorem viam, » *id est eam* ὑπερβολὴν, per hyperbolen, per excessum, id est excessive meliorem et præstantiorem viam, scilicet charitatis, vobis ostendo. Ita ex Chrysostomo Theophylactus. Unde et Cassianus, *Collat. XI.* cap. xii, sic legit: « Et adhuc excellentiorem supra modum viam vobis demonstro. » Si ergo gratias gratis date, quæ minores sunt, a Deo dantur; multo magis charitas, quæ excessive illis est melior et eminentior, a Deo peti et dari debet. In hoc ergo distinguit Apostolus charitatem a charismatibus, quod hæc gratis datur ad utilitatem Ecclesie, non ad sanctificationem ejus cui dantur: charitas vero datur ad hoc, ut is qui illam habet, sanctus et gratus Deo fiat. « Ille, inquit S. Augustinus, serm. De Laudibus charitatis, tenet et quod patet, et quod latet in divinis eloquiis, qui charitatem tenet in moribus. »

Excelsior
via
ad Deum
est cha-
ritas.
Error
Pelagii,
charita-
tem esse
donum,
non Dei,
sed nos-
trum.

In quo
charitas
distin-
guitur a
charis-
matibus?

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Docet inter omnia dona et gratias excellere charitatem. Primo ergo asserit sine charitate nullum donum aut virtutem proficere.

Secundo, vers. 4, enarrat charitatis sedecim conditiones, sive officia in proximos.

Tertio, vers. 8, ostendit charitatis præcellentiam ex eo quod etiam permanet in celo, cum fides ibi mutanda sit in visionem, spes in fruitionem.

1. Si linguis hominum loquar, et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. 2. Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia et omnem scientiam: et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. 3. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non

habuero, nihil mihi prodest. 4. Caritas patiens est, benigna est: caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur. 5. Non est ambitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, 6. non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: 7. omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. 8. Caritas nunquam excidit: sive prophetia evacuantur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur. 9. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. 10. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuetur quod ex parte est. 11. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuaui quae erant parvuli. 12. Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. 13. Nunc autem manent, fides, spes, caritas, tria haec: major autem horum est caritas.

Charitas est toto hoc capite encomium charitatis. Agit vero de charitate tam fuisse Apostolus, tum quia charitas omnium virtutum est regina, tum quia vult per charitatem quasi medicinam efficacissimam sanare Corinthiorum fastum et schismata. Caritas enim facit ut superiores non contemnant inferiores, et ut inferiores non indignentur superiores sibi preferri. Maxime vero commendat eis charitatem, quasi donum praestantissimum, ut illam, non autem donum linguarum, prophetiae, aut miraculorum, quae maxime facere solebant autem charitatem, et adhuc excellentiorem viam (charitatis), vobis demonstro.

1. Si linguis hominum loquar, et angelorum. — « Angelorum linguam » aliqui Hebraeam accipiunt, quia Deus, angeli et Adam locuti sunt in paradiso, de quo plura vers. 8. Secundo, Glossa, Durandus, Gregorius Ariminensis in II, dist. IX, Quest. II, et Molina, I part., Quest. CVI, art. 1, ex hoc Apostoli loco putant angelos loqui ut homines, non tantum per species angelo audient impressas, sed etiam per nutus et signa, sed spiritalia (quae sint quasi spiritalia quidam sermones et loquelae) illis indita in creatione, sicut Ade lingua Hebraea fuit indita. Hinc Franciscus Albertinus, I Corollariorum Theologicorum, corollar. 11, quemque angelum, ait, propriam suam habere linguam, a cuiusvis alterius angeli lingua distinctam, quia Apostolus inquit: « Si linguis loquar angelorum, » non, lingua. Verum hinc sequi videtur, quod, si angeli haec signa exhibeant, et loquantur uni, alios illa celare non possunt; nihil enim naturale celare possunt, sed tantum id quod liberum est: haec autem signa naturalia sunt, etsi cum natura indita et concreta.

Unde alii cum D. Thoma putant angelos sic loqui, ut conceptus suos ad alium dirigant, velintque illi innotescere; tunc enim ex congrua Dei ordinatione et concursu fieri obiectum proportionatum, et poni quasi intra sphaeram cognitionis, ferique intelligibile illi, cui volunt loqui, non alteri: ita ut ille obiectum hoc quasi iam ob

Ver. 1. Angelorum linguam accipiunt. Hebraeam accipiunt. Et hoc loco Franciscus Albertinus docet quomodo linguam habere.

Quomodo loquuntur angelus.

oculos positum videat et intelligat, non alius. Ex quo aliqui concludunt, angelos natura sua non posse mentiri. Sed contrarium videtur verius, scilicet posse eos mentiri; quia possunt anelli conceptum falsum et menti dissonum in intellectu suo formare, eumque dirigere ad alium, cui hoc modo loquuntur: sicut homo format loquelam falsam et menti dissonam cum mentitur. Non enim angeli ipsos actus voluntatis in se, id est ipsas volitiones et intentiones suas videndas exhibent: sed horum actuum conceptus in mente efformant, vel veros, vel falsos, prout volunt, eosque representant illi, cui loquuntur. Verum haec Scholasticis fuis disputanda et dirimenda relinquamus.

Angelorum ergo hic linguae non sunt sensibiles, ut vult Cajetanus, sed intelligibiles, scilicet haec linguae sunt ipsi conceptus angelici, perfectissimi et pulcherrimi. Vel certe est prosopopeia et hyperbole: « Angelorum lingua, » id est, elegantissima lingua. Sic vulgo dicimus: Divina loquitur. Simili hyperbole dicitur: Facies angeli, vel angelica, id est pulcherrima. Ita Theodoretus et Theophylactus; quia scilicet angeli in se sunt pulcherrimi, et pulcherrimos se exhibent et visu et voce, dum corpus assumunt. Sic ergo hic, uti et alibi subinde, per hyperbolen loquitur Paulus ex hypothese, maxime emphasicos causa, q. d. Si essent linguae angelorum super humanas, Hebraeam, Graecam, Latinam, et ego eas callerem, neque tamen eis uterer ad commodum proximi, quid esset aliud quam inanis et obstrepera loquacitas? Ita Graeci et Latini. Sic Galat. 1, 8: « Licet, inquit, angelus de caelo evangelizet. » Sic Rom. VIII, 39, cum omnes res creatas, summas, imis, medias non animasset, addit per hyperbolen: « Neque creatura alia. » Notat hic Paulus Corinthios, qui donum linguarum praeter ceteris admirabantur.

CYMBALUM TINNIENS, — inconditum et confusum sonum edens, graece τιννίζω. Est onomatopoeia, q. d. Sonans alala, alala. Sic Apion Grammaticus ob garulitatem dicitur esse « Cymbalum orbis, » teste Suetonio, lib. De Praeclaris Grammaticis.

2. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero.

Allegi natura sua non potest mentiri.

Quae sint linguae angelorum? Angelorum linguae per prosopopeiam est lingua elegantissima.

Corinthii, valde admirabantur.

Ver. 1. Beza pro omnino veritatem, totam fidem.

nihil sum. — Erasmus vult esse fictionem hyperbolicam, q. d. Caritas longe excellit fidem: sicut dicitur, Nobilitas sola est atque unica virtus.

Sed hoc nimis frigidum est: nam de elemosyna et martyrio, si absit caritas, versu sequenti dicit: « Nihil mihi prodest. » Ergo « nihil sum, » id est nullus sum pretii et gratiae coram Deo, et in veritate; quia iustus est aliquid coram Deo, reliqui homines iniusti in oculis et aestimatione Dei sunt quasi nihil, q. d. Sine charitate nihil prodest, nihil facit amicitiam cum Deo, nihil est quod homini conciliet iustitiam et salutem, non fides quidem maxima et excellentissima, quae montes transferat, qualis fuit in Gregorio Thaumaturgo, qui sua fide montem loco movit, ut ecclesiae edificandae locum faceret, ut narrat Eusebius, lib. VII Histor., cap. xxv.

Dices: Ergo si penitens in bonis operibus se exerceat, ante reconciliationem, illa nihil ipsi prosunt. Respondent aliqui, prodesse, quia penitens, inquit, habet charitatem, non infusam quae facit iustum, sed charitatem, id est affectum sinceri amoris erga Deum, quo ad reconciliationem aspirat. Verum hic affectus non est, nec dici potest caritas: charitatem enim hic et alibi sacra Scriptura vocat eminentissimam virtutem, fide et spe maiorem, quae nos Dei amicos facit.

Secundo, quia affectus timoris, spei et fidei disponent ad iustitiam; ergo sunt aliquid, etiam sine affectu amoris illius.

Secundo, quia affectus timoris, spei et fidei disponent ad iustitiam; ergo sunt aliquid, etiam sine affectu amoris illius. Bico ergo: Nihil prosunt bona opera peccatori penitenti, nisi sequatur caritas: sic enim ait, elemosynam non prodesse, ut patet vers. 3. Dispositio enim, quae dispositio, frustra est et nihil, nisi sequatur forma ad quam disponit: opera ergo sine charitate nihil sunt, id est, nullam iustitiam aut salutem conferunt; et homo sine charitate et nihil est, » scilicet secundum esse spirituale, quo per regenerationem supernaturalem accipit esse supernaturale et divinum, fitque nova Dei creatura, filius et haeres Dei.

Hinc patet, fidem solum non iustificare. Respondet Beza, hic agi tantum de fide miraculorum. « Nam fides, inquit, iustificans, quae scilicet Dei misericordiam in Christo apprehendit, cogitatione quidem a charitate secerat potest, re ipsa nunquam, non magis quam lux ab igne. »

Sed contra, quia fides miraculorum includit et supponit fidem proprie dictam, quae principium est iustificationis; imo fides miraculorum excellentissima est fides, ut hic significat Apostolus dicens: « Si habuero fidem, ita ut montes transferam: » ergo si fides miraculorum esse potest sine charitate, etiam iustificans esse poterit. Secundo, quia ait Apostolus, « omnem fidem, » quod fraudulenter Beza veritatem, totam fidem: si omnem, ergo etiam iustificantem. Tertio, quia vers. 8 et ultimum docet Apostolus, fidem, uti et spem, utique Theologicam et iustificantem, in hac vita tantum manere, cum charitas maneat etiam in futura:

Nullus est amicus Dei sine charitate.

Gregorius Thaumaturgo sua fide montem loco movit.

Beza pro omnino veritatem, totam fidem.

Fides sola non iustificat.

Beza pro omnino veritatem, totam fidem.

ergo fides a charitate separatur. Ita Chrysostomus, Anselmus, Theophylactus et alii, ac in primis S. Augustinus, lib. XV De Trinit., cap. xviii. « Fides, ait, iuxta Apostolum, sine charitate esse potest, prodesse non potest. » Et sermone de tribus virtutibus, fide, spe et charitate, tom. X, de sola charitate dicit: « quod distinguit inter filios Dei, et filios diaboli; inter filios regni, et filios perditionis: » ac rursum, lib. De Natura et Gratia, cap. ult.: « Caritas inchoata, inquit, inchoata iustitia est; caritas magna, magna iustitia est; caritas perfecta, perfecta iustitia est. » Vide Bellarminum, lib. I De Justificatione, cap. xv. Quae sit fides miraculorum dixi cap. praeced., vers. 3. Qua ratione fidei tribuenda sit operatio miraculorum, docet D. Thomas, De Potentia, Quest. VI, art. 9.

Porro S. Ambrosius aliter hunc locum explicat lib. IV, epist. 44 ad Romanos, a Arbitror, inquit, propositi gratia hoc dixisse Apostolum; neque enim videtur mihi, qui habet omnem fidem ita ut montes transferat, charitatem non habere: quomodo et illud, si habes aliquid omnia mysteria et omnem scientiam, quomodo non habet charitatem, cum dicat Joannes, epist. I, cap. v: Omnis qui credit, quia Jesus est Christus, ex Deo natus est. » Ubi S. Ambrosius censet Apostolum dixisse hoc propositi gratia, id est proponendo hypothesein, sive conditionem aliam impossibilem, atque per « omnem fidem » accipit fidem perfectam, puta vivam et charitate formatam, uti ipse Ambrosius ibidem explicat, quam certum est a charitate separari non posse. Sensus ergo esse, q. d. Si per impossibile omnis fides, id est fides plena, perfecta et viva (puta charitate formata), separari posset a charitate, nihil illa fides prodesset ad iustitiam et salutem. Sic Apostolus vult iustificare, sed fidem, puta charitate formatam; et S. Joannes ait cum qui credit, scilicet fide charitate formata, esse natum ex Deo, uti ibidem explicat S. Augustinus; vide dicta Can. 3 rerum in S. Paulum. Et sane licet fides illa quae montes transfert, metaphysice et de possibili separari a charitate possit, tamen moraliter et de facto vivit unquam a charitate separatur. Nunquam enim legimus fidelem charitate carentem, puta existentem in peccato mortali, transulisse montes: hoc enim Deo non facit nisi per amicos sibi valde charos. Simili modo id quod sequitur: « Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, » de martyrio thetice exponit S. Chrysostomus, uti mox dicam.

3. Et si distribuero. — Graecum δωρεῶν significat frustulatum quasi concisum panem aut escam ingerere ori puerorum, vel aegrotorum, ut dixi Rom. XII, 20; hic vero significat omnem substantiam suam in talem usum expendere.

Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Fides deus est charitas, sola prodest. Quanta in homine est charitas, tanta est et iustitia.

Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

— Græca quædam pro καλομαι, id est ardeam, legunt καυωμαι, id est gloriari, et ita legit Hieronymus, in fine cap. v ad Galatas : sed communis Græcorum, Latinorum et Syri lectio est, τὴν καλομαι, ut ardeam.

Dices : Ergo martyrium esse potest sine gratia et charitate, cum peccato et damnatione.

Nota primo : Sicut elemosynam dare, ita et tradere quis potest corpus variis modis et motibus, v. g. pro patria, pro proximo, pro corporis castigatione, ex vana gloria; rursum pro fide, pro Christi et Dei amore, et tunc est martyrium.

Secundo, martyrium est actus elicitus a virtute fortitudinis, imperatus a charitate; potest tamen non a charitate, sed ab alia virtute imperari, ut a religione vel obedientia; puta, si quis se offerat martyrio, ut Deum honoret, vel illi obediat : que tamen manant etiam ex generali quadam dilectione Dei.

Tertio, martyrium ex quacumque virtute obitum confert gratiam justificantem, etiam primam, quasi ex opere operato, ut docent Theologi, et consequenter confert charitatem, nec ab ea ut termino suo separari potest.

Dico ergo primo, Apostolum loqui in genere de quavis traditione corporis ut ardeat, sive id faciat quis pro patria, ut fecit Mutius Scævola, qui volens occidere regem Porsenam Romam obsidentem, cum errasset, essetque jam in potestate hostium, ut ostenderet quam mortem pro patria contemneret, manum combussit : « Ut scias (aietbat ipse Porsenæ) quam vile nobis sit corpus gloriam spectantibus. » Sive id faciat quis ob inam gloriam, ut fecit Peregrinus, qui ob immortalitatem nomen sibi comparandum, in certaminibus Olympicis se in rogam comburendum iniecit, ut testis est oculatus Lucianus in Peregrino. Sive etiam quis se igni tradat ob fidem Christi, simul tamen servando odium proximi, aut voluntatem peccandi mortaliter : quod martyrium est materiale, non formale; tum enim est sine charitate et nihil prodest. Ita D. Thomas, Anselmus, Theodoretus.

Hinc dico secundo, Apostolum loqui quoque de traditione corporis in martyrio materiali et etiam formali; sed conditionate, q. d. Si martyrium esse possit sine charitate, nihil prodesset. Ita S. Chrysostomus et Theophylactus. Unde Theodoretus et S. Basilius, epist. 75 ad Neocasarienses, notant hinc esse hyperbolen, si velis non tantum conditionate, sed et absolute Apostolum loqui.

Dico tertio, martyrium antecedenter, sive ex opere operantis, quatenus nimirum spectatur tantum opus ipsum in se, sive meritum ejus qui patitur martyrium, potest esse sine charitate. Ut si quis existens in peccato mortali pro fide Christi mori velit, necdum habens charitatem; et sic tunc est nihil prodest martyrium; consequenter tamen ex opere operato, in sui termino semper martyrium adducit charitatem; hoc enim ipso quo

quis, etiam peccator, pro fide occiditur, infunditur ei quasi ex opere operato charitas et justitia; et sic martyrium plurimum prodest. Hoc ergo modo sensus Apostoli hic erit : martyrium nihil prodest, nisi vel anteedat, vel sequatur, vel adsit charitas, sive ut principium, sive ut terminus et effectus martyrii. Ita D. Thomas, Cajetanus et Franciscus Suarez, III part., Quæst. LXIX, disp. XXIX, sect. 2, q. d., ait Anselmus : Sine charitate nihil, licet excellens, prodest; cum charitate vero omnia, licet vilia, prosunt, fiuntque aurea et divina.

Nihil mihi prodest, — οὐκ ὠφελεῖμαι, non jvovor, non capio utilitatem (scilicet ut justificet et salvet). Ita Syrus. « Tanta est charitas, quæ si desit, frustra habentur cætera : si adsit, habentur omnia, » ait S. Augustinus, Sententia 326, in fine tom III.

4. CHARITAS PATIENS EST, BENIGNA EST. — Ambrosius legit, « charitas magnanima est (ita quoque sæpe legit S. Cyrilianus et Tertullianus, lib. De Patientia, cap. XII), jucunda est. » Græce pro « patiens est, » habetur μακροθυμία, longanimitas est. Ita et Syrus.

Nota : « Charitas patiens est, » non formaliter, sed causaliter, quia parit patientiam et benignitatem : quia patientia, æque ac benignitas, non est actus elicitus, sed imperatus a charitate. Pulchre Tertullianus, lib. De Patientia, cap. XI, docet nullam esse perfectam virtutem que non habet comitem patientiam, itaque in omnibus beatitudinibus quas Christus, Matth. v, enumerat, patientiam quoque intelligendam esse. Et cap. XII, docet thesaurum charitatis disciplina patientiæ contineri, et ipsam charitatem a patientia quasi a magistra erudiri. Expendens enim hæc Apostoli verba : « Charitas patiens est, » sic ait : « Dilectio summum fidei sacramentum, Christiani nominis thesaurus, cujus nisi patientiæ disciplinæ eruditur? Dilectio, inquit, magnanimitas est, ita patientiam sumit; benefica est, malum patientia non facit; non emulatur, id quidem patientiæ proprium est; nec protervum sapit, modestiam de patientia trahit; non inflatur, non protervit, non enim ad patientiam pertinet. Ceterum quid impatientiæ reliquisset? ideo, inquit, dilectio omnia sustinet, omnia tolerat, utique quia patiens est. »

Hinc S. Augustinus, lib. De Morib. Eccles., XV, fortitudinem sic definit : « Fortitudo est amor omnia propter Deum facile sustinens. » Pari modo tres cæteras virtutes cardinales per amorem definit, scilicet eas esse varios amoris affectus : « Ut temperantiam, inquit, dicamus esse amorem, Deo sese integrum incorruptumque servantem. Justitiam esse amorem, Deo tantum servientem, et ob hoc bene imperantem cæteris, que homini subiecta sunt. Prudentiam esse amorem, bene discernentem ea quibus adjuvetur in Deum ab iis quibus impediri potest. » Ibidem cap. XXII : « Amor, inquit, ille, quem tota sanctitate inflam-

se vna charitas, quæque ex opere operato semper adducit charitatem. Scimus Apostoli.

Patiens est charitas, quia parit patientiam. Nulla perfecta virtus sine patientia. Charitas a patientia quasi a magistra eruditur.

matum esse oportet in Deum, in non appetendis istis temperans, et in amittendis fortis vocatur. » Et paucis interjectis : « Nihil tam durum, tamque ferreum, quod non amoris igne vineatur. Quo cum se anima rapit in Deum, super omnem carnis officinam, libera et admiranda volitabit pennis pulcherrimis et integerrimis, quibus ad Dei amplexum amor castus inilitur. » Omnis ergo virtus est amor et charitas, puta actus charitatis, non elicitus, sed imperatus : quia a charitate imperatur, dirigitur, formatur et perficitur. Adde, virtus per se est amor honesti. Talis fuit charitas Christi in cruce erga suos crucifixo, de qua S. Bernardus, serm. De Passione Domini, ait : « Flagellatus casus est, spinis coronatus, clavibus confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus : omnium tamen dolorum immermor, ignosce, ait, illis, quia nesciunt quid faciunt. O quam multus es ad ignoscendum ! O quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine ! O quam longe cogitationes tuæ a cogitationibus nostris ! O quam firmata est super impios misericordia tua ! Mira res ! ille clamat : Ignosce; Judei : Crucifige. Molliti tibi sermones ejus super oleum, et isti sunt jacula. O charitas patiens, sed et compatiens ! Charitas patiens est, sufficit. Charitas benigna est, cumulus est : quia benigna charitas etiam quos tolerat amat, et amat tam ardentem. » Et paulo inferius : « O Judei, lapides estis, sed lapidem percussit molliorem, de quo resonat tintillus pietatis et exbullit oleum charitatis. Quomodo potabis, Domine, desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordie tuæ ? »

NON EMULATUR, — non invidet. Nam, ut ait S. Gregorius, homil. 5 in Evangel. : « Voluntas bona (quam parit charitas) est, sic adversa alletrius, sicut nostra pertimescere; sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari; aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra putare. » Ratio est, quia charitas non respicit meum et tuum, sed quas Dei sunt; nam, ut ait ibidem S. Gregorius : « Quidquid in hoc mundo concupiscimus, hoc proximo invidemus. » Videtur enim nobis decedere, quod alteri accedit. Hanc ob causam charitas friget, ubi cupiditas viget : e contrario cum fraterna charitas regnat, tunc cupiditas exulat; nam, ut ait S. Augustinus, lib. III De Doctrin. Christ., cap. x : « Quanto magis regnum cupiditatis destruitur, tanto charitatis augetur. »

NON AGIT PERPERAM, — perverse, prociaciter, malitiose : Græce οὐ μακροθυμῶν, quod alii vertunt, non garrit; secundo, Valabius vertit, non adulatur; tertio, Clemens, lib. III Pædag., cap. II, non est fucata, sive nimis compta. « Perperam enim, inquit Clemens, agere dicitur cultus, qui superfluitatem et inutilitatem aperte indicat. Nimum enim ornatus studium alienum est a Deo, ratione et charitate. Quarto, Cajetanus vertit, non est inco-

stans; quinto, Theophylactus, non est præceps, leviss, temeraria, stolidus; sexto, Syrus, non est tumultuosa; septimo, Theophylactus rursum, non se extollit, q. d. οὐ μακροθυμῶν. Sic etiam videtur exponere S. Basilius, Reg. 49 inter breviores : « Quid est, » inquit, μακροθυμία? quod interpres Latinus Basilius vertit, quid est impotenter gloriari et se jactare? Respondet : « Id quod non ob necessitatem, sed ornatus superflui causa assumitur, perperam accusationem habet. » Verum ex hisce verbis sat patet interpretem non esse assensum mentem S. Basilius, nec Basilium per μακροθυμῶν, intellexisse jactantiam et impotentem gloriationem, sed fucum et nimium ornatum, uti intellexit Clemen. s. Alexandrinus loco jam citato. Octavo, optime Chrysostomus vertit, charitas non est proterva, vel proterva, « aut est amor carnalis procorum, amasurum et meretricum. » Unde Tertullianus, lib. De Patientia, cap. XII, legit, « charitas non facit protervum. » Sumpta est vox Græca μακροθυμῶν, et Latina « perperam, » a Perperis fratribus, ait Erasmus, qui et Cecropes sunt dicti, quorum prociacia et improbitas fabulis Poetarum est nobilitata (1).

5. NON EST AMBITIOSA. — Græce ἀνηγωνία, quod Syrus vertit, non patrat quod pudentum est; Clemens, lib. III Pædag., cap. I, vertit, non indecoro se gerit; noster Interpres cum Chrysostomo, Theodoro, Theophylacto, Eusebio, sic accipit, q. d. Charitas nihil putat sibi esse dedecus, vel indecorum, licet vile, licet ignominiosum, aut contumeliosum quid patiatur vel agat. Aut brevis : Non pudefit charitas, quia nihil, nullumque decus ambit. Noster ergo ex effectu intellexit et vertit causam; cur enim quis non pudefiat, causa est, quia nullum honorem vel decus ambit. Est Chrysostomus et Theophylactus putant hoc dici a Paulo contra fastuosos : « Probrum, ait Chrysostomus, et dedecus quid sit, ignorat charitas; aliis aureis omnium quos complectitur vitia tegit. » Sic Christi charitas meretricis non est aspernata, non sputa, non flagella, non pedum lotionem. S. Basilius in Regul. brevior., Reg. 246, vertit, charitas ob habitum et formam non discedit; (Eusebionem vero, « charitas non acerbe reum agit illum qui sibi inimicus est. »

NON COGITAT MALUM. — Id est, si lacessitur ab aliquo charitas, non aestimat injuriam, nec petit vindictam, sed dissimulat, excusat, ignoscit. Græce enim est, οὐ μακροθυμῶν, id est, ut Valabius et Græci vertunt, non imputat cuiquam malum.

6. CONGAUDET ANIMU VERITATI. — « Veritati, » non tam oris aut mentis, quam vite, id est justitiæ, q. d. Charitas cum proximis videt juste et recte vivere, ac proficere, non invidet, sed quasi de augmento proprii profectus gaudet et hilarescit, ait ex S. Gregorio Anselmus. Opponitur enim hic veritas iniquitati; ait enim : « Non gaudet super iniquitate, congaudet animo veritati. » Veritas

Charitas non agit protervum? id est, non est proterva, vel proterva. Unde vox Latina perperam.

Charitas non pudefit, quia nihil nullumque honorem ambit.

(1) Rosenmullerus : Non se ostentat, non gerit se insolenter verbis factis.

ergo hic est equitas, probitas, iustitia. Aliter explicant Græci, q. d. Non gaudet charitas, cum videt inimicum quid inique vel injuste pati, sed dolet; et congaudet veritati, si videat illi quod suum est, dari.

7. OMNIA SUFFERT. — Instar trabis, quæ impossibili onus sustinet; vel potius instar palmæ, quæ non succumbit oneri suo, sed magis instar formicæ erigitur. S. Cyprianus, tract. De Simpliciter. Prælatorum, legit, omnia diligit, et ipse prosequitur. Vere S. Augustinus in Sententiis, num. 295: «Fortitudinem, ait, Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, non per voluntatis arbitrium quod est a nobis.»

Quæ ratione charitas omnia credit?

OMNIA CREDIT. — scilicet quæ prudenter potest sine erroris periculo credere, facile aliis assentitur; charitas non est suspicax. Ait ergo Paulus: «Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.» q. d. Charitas omnia mala et injurias suffert, omnia meliora de proximo credit et sibi persuadet, omnia bona de proximo sperat, et ab eo mala verba et verbera sustinet. Ita Chrysostomus et Græci. Aliter explicant Anselmus, D. Thomas, Lyranus, q. d. Charitas facit cuncta credenda credere, speranda sperare, et per patientiam expectare. Nam aliqui de quibusvis aliis rebus verum est illud Senecæ, lib. De Moribus: «Perinde vitium est omnia credere, ac vitium est nihil credere.» Sic quoque exponit S. Augustinus, qui ex hisse Apostoli verbis facit quadrigam charitatis, quatuor scilicet virtutum charitatis, puta fidei, spei, patientiæ et perseverantiæ; unde in serm. De Quatuor virtutibus charitatis sic ait: «Omnis qui pie tolerat recte credit, et omnis qui recte credit aliquid sperat, et qui sperat sustinet ne a spe cadat.» Sed prior sensus genuinus est. Agit enim Apostolus toto hoc loco de officii charitatis, non erga Deum, sed erga proximum, docetque qualem se charitas per omnia exhibeat proximo (1).

quibus virtutibus consistat quadriga charitatis?

Notat Chrysostomus, hom. 34, initio, hæc esse sedecim bona et fructus charitatis, quos Corinthiorum morbis quasi remedia opponit: «Charitas, inquit, patiens est, contentiosos notans; benigna, faciosos et clandestinos; non invidet, adversus eos qui ægre superiores ferunt; non est procaax, perstringit dissolutos; non inflatur, superbus; non est fastidiosa, contra eos qui se demittere et proximo inservire nolunt; non querit quæ sua sunt, in eos qui cæteros despiciunt; non irritatur, non cogitat malum, in contumeliosos; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, in invidiosos. Rursum, omnia suffert, et solatium circumventis et oppressis; omnia

quæ desiderant sunt fructus charitatis.

Charitas inquit, patiens est, contentiosos notans; benigna, faciosos et clandestinos; non invidet, adversus eos qui ægre superiores ferunt; non est procaax, perstringit dissolutos; non inflatur, superbus; non est fastidiosa, contra eos qui se demittere et proximo inservire nolunt; non querit quæ sua sunt, in eos qui cæteros despiciunt; non irritatur, non cogitat malum, in contumeliosos; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, in invidiosos. Rursum, omnia suffert, et solatium circumventis et oppressis; omnia

(1) Pro omnia sustinet, alii vertunt, omnia expectat, bona scilicet, id est, non tantum sperat, sed meliora patienter præstolatur.

sperat, ad solatium rejectis et desperatis; omnia sustinet, et nunquam excidit, in eos qui levi causa seditiones fovent.» Hæc officia charitatis ita describit S. Gregorius, lib. X Moral., cap. VIII: «Charitas patiens est, quia illata mala equanimiter tolerat. Benigna vero est, quia pro malis bona largitur ministrat. Non emulatur, quia per hoc, quod in presenti mundo nihil appetit, invidere terrenis successibus nescit. Non inflatur, quia cum premium internæ retributionis anxie desiderat, de bonis exterioribus non exultat. Non agit perperam, quia quæ in solum Dei ac proximi amorem dilatatur, quicquid a rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa, quia quæ ardentius intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non querit quæ sua sunt, quia cuncta, quæ hic transitorie possidet, velut aliena negligit, cum nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur, quia et injuriis læcessita, ad nullos se ultionis suæ motus excitat, cum pro magnis laboribus majora post premia expectat. Non cogitat malum, quia in amore munditiæ mentem solat, dum omne odium radicibus eruit, versare in animo quod inquinat, nescit. Non gaudet super iniquitate, quia quæ sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione adversantium exultat. Congaudet autem veritati, quia ut se cæteros diligens, per hoc quod rectum in aliis conspiciat, quasi de augmento proprii profectus hilarescit.»

Cælo ergo similis est anima charitate flagrans. Sicut enim cælum amplissimum totam complectitur terram, eamque per solem calefacit et fecundat, atque per pluvias etiam spinis horrentia loca irrigat: sic talis anima totius terræ incolas, etiam barbaros, etiam hostes, charitate amplectitur, et quibus valet benefacit, atque spinis odii et vitiorum horrentes sua dulcedine irrigat et confovel.

CHARITAS NUMQUAM EXCIDIT. — non intermorfur, nunquam cessabit, cætera dona in gloria cælesti cessabunt. Inferunt hæretici, si charitas nunquam excidit, ergo qui eam habet, peccare non potest, estque certus de sua salute. Respondet: Nego consequentiam. Charitas enim nunquam excidit, scilicet per se; nam sponte sua nunquam hominem deserit, nisi prius ab eo per peccatum deseratur. «Charitas, inquit Cassianus, Collat. III, cap. VII, est quæ sectatorem suum nunquam sinit cadere supplantatione peccati.» Quamdiu ergo charitati studebis, eamque retinere voles, nunquam illa excidit, nunquam peccabis: si peccas, per se non excidit charitas, sed per vim eam ipse ejicies.

SIVE PROPHETIÆ EVACUABUNTUR, SIVE LINGUÆ CESSABUNT. — non tam ob obscuritatem, quam quia hic datur sunt ob imperfectionem audientium, ut scilicet ipsi rudiores per prophetiam et linguas erudiantur. Sic in cælo cessabit fides, quia ob

Ex G. Gregor. 134.

Deo in cælo lingua erit, eamque Hebraei an fides multi putant.

Fortassis Beatis infundetur nova lingua celestis et nobilior quavis lingua

Vers. 4.

Charitas nunquam excidit, nisi prius ab eo per peccatum deseratur.

Fides et spes cessabunt in cælo.

evidentiam imperfecta est; et spes, quia et ipsa ob rei speratæ absentiam imperfecta est; charitas vero nihil horum habet, sed in se perfecta est; unde manebit in cælo.

SIVE LINGUÆ CESSABUNT. — Non dicit: Lingua cessabit, sed, «Lingua cessabunt,» quia in cælo cessabit varietas linguarum, non tamen omnis lingua; nam non tantum mente, sed et sensibili lingua unanimiter laudabimus Deum. Una ergo remanebit lingua, quæ omnes utemur in cælo, eamque fore Hebræam, quæ usus fuit Adam in statu innocentie, omnesque Patriarchæ, Prophetæ et Sancti ante Christum, imo totus mundus ante divisionem et confusionem linguarum in Babel, docet Haymo, Remigius, Cajetanus hic, Galatinus, lib. XII De Arcan. fid., cap. IV, Vigerius in Institut., cap. IX, 1, vers. 8, ubi agit de dono linguarum. Unde in Apocalypsi græce scripta, dicitur quod Sancti in cælo canent hebraice Amen, Alleluia: in cælo enim, sublato peccato, auferetur quoque confusio linguarum, atque uti ad primum innocentie statum, ita et ad linguam illius, ac labium unum ac primum redibimus. Sane si quia in cælo remaneat lingua ex his, quibus in hac vita utimur, crediderim illam Hebræam fore. Sed an ulla remansura sit, non constat. Nam Apostolus tantum dicit: «Lingua cessabunt,» quod sic intelligi potest, ut omnes cessent quæ jam inter homines in usu sunt. Cum quo tamen consistit, ut alia de novo infundatur Beatis in cælo sensibili lingua, eaque omni hæc nostra longe nobilior et cælestis, quæ deceat os et corpus gloriosum, quæ Deum corporaliter laudent: quod an verus sit, felix nos docebit experientia. Verus id esse censet noster Joannes Salas, in II, tom. I, Quæst. V, art. 3, tract. 2, disp. 14, num. 106, sect. 14. Quia, inquit, lingua Hebræa suavitate, copia et perspicuitate caret: ergo non sola retinenda est post generalem resurrectionem. In cælo ergo erit labium electum, ut ait Sophonius, III, 9, hoc est, specialis quedam lingua summe suavis, brevis et perspicua, communis omnibus nationibus, docenda a Deo. Unde S. Bernardus, in Meditat., cap. IV: Una, inquit, erit lingua omnium jubilatio indefessa, etc.; non erit in illa pæc diversitas linguarum, scilicet ad communem usum. Præter hanc autem, loquentur cum liberit, aliis linguis; omnes enim habebunt donum linguarum, et scient omnium idiomata revelatione divina. Addit noster Salmeron et alii, in cælo Deum omnibus linguis esse celebrandum; quia hoc videtur spectare ad majorem Dei gloriam, ut omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Et sic omnis lingua erit una, quia unus idemque sentiet et prædicabit: sicut Martialis, epigram. I, blandiendo Cesari dixit:

Vox diversa sonat populorum, est tamen una, Dum verus patriæ diceris esse pater.

SIVE SCIENTIA DESTRUITUR. — «Scientia,» græce

scientia, id est cognitio, scilicet ut Chrysostomus, Theodoretus et Theophylactus, imperfecta est, obscura et ænigmatica, ut ait Paulus vers. 12, puta fides et quicquid fide nititur, qualis scientia est Theologia nostra, quæ ex principiis fidei conclusiones deducit: hæc omnis in cælo cessabit. Nam erit ibi alia specie Theologia, utpote ex visione Dei et principiis evidentissimis identissima. Ita Cajetanus, Molina, Vasquez et alii, initio primæ partis.

Nota, Apostolum potius de actu scientiæ quam habitu loqui. Unde subdit: «Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus.» Et: «Cum essem parvulus, sapiebam ut parvulus.» Et: «Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.» Ex actu tamen cessante colligendum relinquat et habitum cessaturum: frustra enim esset habitus, cujus nullus erit usus, quia non erit in actu. Et hoc significat verbum, evacuabitur, et destruetur, ut scilicet scientia, prophetia et lingua plane et quoad actum, et quoad habitum intereat. Secundo, non malo Photius sic explicat: «Scientia,» græce scientia, id est doctrina et discentia, evacuabitur; in cælo enim nec docebimus, nec discemus. Tertio, alii: Scientia, inquit, id est, usus sermonis scientiæ, quo hic res fidel per scientias naturales explicantur et illustrantur, in cælo cessabit.

9. EX PARTE ENIM COGNOSCIMUS, ET EX PARTE PROPHETAMUS. — «Ex parte,» hoc est, imperfecte; Syrus verit, modicum ex multo cognoscimus: hoc enim modicum et imperfectum, quod partim per scientiam, partim per prophetiam cognoscimus, opponit perfectum, vers. seq., id est, perfecta visio et cognitio Dei in se, et omnium in Deo; quia revera totum quod est Dei, et omnia ejus attributa et perfectiones in hac vita non cognoscimus, sed solum et omnes Beati illa cognoscunt, idque probat exemplo parvuli, qui uti ætate, ita scientia adolescit; Beati enim scientia sunt quasi viri, cum in ea nos sumus pueri. Rursum scientia nostra Theologica, licet certa sit, est tamen inevidens et obscura, quia fide nititur, ideoque tantum scientia est ex parte, sive imperfecta; Beati vero clare et evidenter omnia cognoscunt, imo omnino vident et intuentur.

11. CUM ESSEM PARVULUS. — Græce videtur hebraice dicitur וְיָדַעְתִּי אֱלֹהִים, id est, puer, qui nunc incipit loqui, cogitare, moliri, conari, studere, ludere et agere aliquid, uti factum nostri parvuli. Hoc enim significat Hebræa radix וְיָדַעְתִּי אֱלֹהִים. Unde subdit Paulus:

LOQUEBAR UT PARVULUS, SAPIEBAM UT PARVULUS, COGITABAM UT PARVULUS. — «Sapiebam,» græce ἴσχυον, id est sentiebam. Ita Vatablus. Parvuli enim, vel ut græce, νῆπιος, id est infantes, non habent sapientiam, sed sensum, q. d. Sicut parvulus existens cogitavi et sapui et sensi ut parvulus; sed factus vir cogitavi et sapui ut vir: ita, «cum venerit quod perfectum est,» id est per-

Quid prædicet, id est scientia.

Prima expositio et sententia. Alia species scientiæ in cælo erit Theologia.

Habitus Theologicus in cælo cessabit, quia nullus erit usus. Secunda expositio.

Tertia.

Vers. 6.

Nostra scientia respecta Dei est scientia parvuli.

fecta in celo sapientia, evacuabitur partialis et imperfecta scientia, quam in hac vita habemus; ut qui hie scientia sumus pueri, in celo eadem simus viri: alteram enim similitudinis partem ita supplendam relinquat Paulus ex vers. preced.

12. VIDEMUS (scilicet Deum et divina, quibus salvi et beati fimus, ut patet ex seg.) NUNC PER SPECULUM IN ENIGMATE: TUNC AUTEM FACIE AD FACIEM. — Dices: Si per speculum hic Deum videmus, ergo cum clare videmus et non in enigmate; speculum enim non rei imaginem, ut vulgus putat, sed ipsam rem oculis exhibet.

Respondeo: Verum est, quod speculum rem ipsam oculis exhibet; id tamen facit per radium non directum, sed reflexum, ideoque non proprie, clare, distincte, sed quasi procul, obscure et confuse rem representat; talis autem est cognitio de Deo et divinis, quam habemus in hac vita; quia in celo directe, prope, clare videbimus Deum in se facie ad faciem.

Secundo, pro « per speculum, » græce est δι' ὀπίσθεν, id est, per inspectorium videmus: ὀπίσθεν enim est id quod inspicimus, quasi medium alicujus rei vidende, quæ sunt perspicilla senum, speculum oculare, sive vitrum viride quod scripture superponitur, ut oculos debiles in lectione confortet; res tamen facit videri virides, subatras et obscuras: et tale speculum proprie facit videri litteras, et rem visam non in se immediate, sed per medium obscurum, et per similitudinem umbrosam, sive, ut Apostolus ait, in enigmate; tale ergo speculum hic accipi potest.

Tertio, aliqui δι' ὀπίσθεν vertunt, per cancellos, per transennam. Sicut enim mercatores per cancellos vimineos transeuntibus merces et domo ostentant, non prope et distincte, sed procul, summum et confuso modo; sic Deus se nobis ostendit in hac vita (1).

Quæres: Quodnam est hoc speculum, per quod hic Deum et divina videmus in enigmate? Respondeo: Primo, esse creaturas, quæ quasi speculum creatorem suum representant. Ita S. Thomas, Secundo, esse phantasmata, quæ sunt rerum specula. Tertio, esse humanitatem Christi, ejusque mysteria, quæ divinitatem eius volent et representant. Rursum esse Sacramenta aliasque ceremonias et ritus. Ita Theodoretus. « In sanctissimo, inquit Theodoretus, baptismo videmus figuram resurrectionis, tunc autem ipsam videbimus resurrectionem; hic videmus symbola Domini corporis, illic autem ipsum Dominum videbimus; id enim significat « ad faciem. Videbimus autem ejus, non quæ sub aspectum non cadit naturam, quæ a nullo cerni potest, sed eam quæ de nobis sumpta est. » In quibus ultimis Theodoretus verbis cavendus est illius error: videtur enim dicere,

(1) Est ὀπίσθεν lapis specularis, ex quo antiqui fenestras habuerunt, pellucidus autem, sed, si cum nostris vitreis conferatur, multo obscurior. Cf. Plinium, Hist. Natur., III, 4; XXVII, 45.

quod in celo tantum videbimus humanitatem Christi, quia divina natura, inquit, cerni nequit. Sed excusari potest, quod loquatur tantum de visione corporali, de qua verum est dicere, quod oculis corporis tantum videbimus humanitatem Christi. Verum hoc est præter mentem Apostoli: agit enim Apostolus de visione beatifica divinitatis vel maxime.

In ENIGMATE, — per enigma, id est per obscuram orationem, cogitationem, phantasiam. Ita Anselmus. Enigma enim est questio, quæ cum involveris verborum proponitur.

TUNC AUTEM FACIE AD FACIEM. — Alludit ad Moysen, de quo dicitur Exodi XXXIII, 11: « Loquebatur ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. » Et Num. cap. XII, 8: « Ore ad os loquor ei: et palam, et non per enigmata et figuras (ut alii Prophete) Dominum videt. »

NUNC COGNOSCO EX PARTE (imperfecte, ut dixi vers. 9), TUNC AUTEM COGNOSCAM SICUT ET COGNITUS SUM. — q. d. Tunc in celo perfecte cognoscam et intueor Deum sicuti est in sua essentia, et reliqua Dei et fidei mysteria, sicut ipse me novit, et intuetur hoc quod sum per meam essentiam. Ita Anselmus, Theophylactus, Cajetanus, Ambrosius et Theodoretus: « Cognoscam, inquit, sicut et cognitus sum, id est sicut notus et familiaris, qui vultum amici clare intuetur. » Extendit hæc Apostoli verba S. Augustinus etiam ad cognitionem eorum, quæ hic in terris fiunt, et ad Sancti alieni status spectant. Unde ipse ex hoc loco probat, quod Sancti res nostras perfectius intelligant in celo, quam intellexerunt olim in terra, unde sequitur ipsos et preces nostras, quibus eos invocamus, cognoscere. Ita ipse lib. XXII De Civit., cap. XXII. Aliter Chrysostomus et Theumenius: Tunc, inquit, cognoscam practice, et accurram ad eum per amorem et justitiam, sicut ipse me gratia sua prevenit et præcurrit.

Tertio, alii sic explicant: Tunc cognoscam eo perfectionis gradu ad quem ab æterno cognitus et prædestinatus sum a Deo. Sed primus sensus est genuinus; opponit enim cognitionem claram et plenam cognitioni ex parte, hoc est imperfectæ et ænigmatica (2).

13. NUNC AUTEM MANENT FIDES, SPES, CHARITAS. TRIA HEC: MAJOR AUTEM HORUM EST CHARITAS. — « Nunc, » græce est νῦν, et vers. preced. est ἄρτι, id est adhuc, scilicet in presenti vita. Clare enim hoc capite docet Paulus fidem, spem et charitatem hic manere, sed in patria solam charitatem. Vide Gregorium de Valentia, disp. 1, Quæst. 7, de subjecto fidei, puncto 2.

Dices: Irenæus, lib. II, cap. XLVII; Tertullianus, De Patientia, cap. XII, nunc intelligunt in celo: (2) Rosenmullerus: Tum vero cognoscam pro cognitionis quæ inbutus fuero. Alioli: Tum cognoscam Deum eo majori ac clariori cognitione, quæ ego nunc justior et sanctior ab illo cognitus sum.

Error Theodoretus de visione beatifica non modo enigmata?

Sensu perfectius res nostras intelligunt in celo, quam in terra intellexerunt.

Verz. 13.

In patria caritas spes et charitas.

Objectis et in quo est Tertullianus.

ergo in celo etiam erit et manebit tam spes quam fides.

Respondeo: Hi Patres per fidem accipiunt omnem firmam cognitionem, qualis est visio Dei: per spem vero, firmam adhesionem in Deo amato, quæ est fruitio Dei. Hoc enim est quod ait Tertullianus: « Permanent, inquit, fides, spes, dilectio: fides, quam Christi patientia induxit; spes, quam hominis patientia expectat; dilectio, quam Deo magistro patientia comitatur. » Sed hæc non sunt ad mentem Apostoli hic, ut patet.

MAJOR (id est maxima) EST CHARITAS. — Sic Callulus:

Hesperie, qui lucet celo jucundior ignis,

id est jucundissima stella.

Hinc patet fidem non esse fiduciam hereticorum de remissionis peccatis, quia illa fiducia non est aliud quam spes roborata; si quid est amplius, scilicet proprie dicta fides, quæ certissimo credas te esse justum, te esse salvandum, sicut credis Deum esse; tunc superflua est spes. Quod enim certo credis, id non speras, nec sperare potes: sicut non speras Deum esse, Christum esse passum pro nobis. Spes enim quæ vere spes est, habet adjunctum metum et formidinem de oppo-

sito, qualis nulla est in fide. Insuper Apostolus hic spem sive fiduciam a fide distinguit, et tam spem quam fidem in hac vita requirit: ergo fides non est fiducia illa, quam jactant heretici.

Patet rursum, charitatem omnium virtutum esse maximam et eminentissimam. Sicut enim inter elementa eminet ignis, inter metalla aurum, inter celos empyreum, inter planetas sol, inter angelos Seraphini: ita inter virtutes quasi regina eminet charitas. Ea enim est ignis cœlestis, qui animos omnium circum se inflamat; est aurum fulgentissimum, quo cœlestes merces emimus; empyreum cœlum est, in quo habitat Deus et Beati; sol est, qui omnia illuminat, fecundat, vivificat; seraphica virtus est, quæ Seraphinos ardetes efficit. Vide dicta Deuter. VI, 5: « Quod est in navigio gubernator, quod in civitate magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales est amor. Navigium sine gubernatore labascit, civitas sine magistratu periclitatur, mundus sine sole tenebrosus efficitur: et mortalium vita sine amore vitalis non est. Tolle ex hominibus amorem, solem e mundo sustuleris. Venuste Plautinus senex amorem appellat Deum munditiantem, id est, omnia munda et elegantia reddentem, » inquit Heroaldus.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deno linguarum præfert prophetiam, primo, quia prophetia perutilis est ad edificationem aliorum: secunda, quæ vero non nisi quis eas interpretetur.

Secundo, vers. 21, quia prophetia datur fidelibus: lingua vero data sunt in signum, non fidelibus, sed infidelibus, idque probat ex cap. XXVIII Isaia.

Deinde, vers. 23, tradit normam qua his donis rite utantur, præscribitque ordinem qui servari debet in sacro Ecclesie conventu; in quo, vers. 34, omnino mulieres silere jubet.

1. Sectamini charitatem, æmulamini spiritalia: magis autem ut prophetetis. 2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria. 3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, et exhortationem, et consolationem. 4. Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat. 5. Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat. 6. Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? 7. Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara, nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur? 8. Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? 9. Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aera loquentes. 10. Tam multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo: et nihil sine voce est. 11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor, bar-